

Ze Sociálního ústavu Československé republiky.

Na schůzi představenstva Sociálního ústavu, konané dne 20. listopadu 1950, byli na návrh předsednictva II. a III. sekce ústavu jmenováni novými členy ústavu tito pp.: členy řádnými: ministr sociální péče dr. Ludv. Czech, ministr pro zásobování lidu Rudolf Bechyně, sekční šéf ministerstva obchodu, ministr m. sl. dr. Fr. Peroutka, min. rada min. zahraničních věcí dr. V. Slavík, přednosta nemoc. oddělení Ústřední soc. pojišťovny dr. J. Janošík a městský fysik v Ústí nad Labem MUDr. Theodor Gruschka. — Členy dopisujícími: Dr. Jos. Vaněk, tajemník Konfederace čs. zaměstnavatelských organizací, dr. inž. Šlechta, tajemník Čs. národního komitétu pro vědeckou organizaci, inž. F. Munk, taj. P. V. V., MUDr. Fr. Kafka, primář ústavu pro nervové choroby v Praze, dr. Ot. Machotka, úředník Stát. úřadu statistického, dr. Jan Mertl, úředník magistrátu hl. města Prahy, dr. Jiří Pleskot, tajemník Ústředního svazu nemoc. pojišťoven, dr. H. Pollak, národohosp. spisovatel, Zdeněk Sochor, továrník ze Dvora Králové, dr. Alexej Záhoř, oční lékař, dr. V. Hofman, vrchní odb. rada min. sociální péče, dr. Gustav Peters, poslanec, dr. Emil Franzel, redaktor »Sozialdemokrata«, Franz Rehwald, redaktor v Teplicích-šanově, Jaroslav Vozka, redaktor v Praze, dr. Vil. Havlík, přednosta statistického oddělení Ústřední soc. pojišťovny, dr. Zdeněk Ullrich, úředník Státního úřadu statistického a dr. Jar. Drbohlav, korespondent Mezinárodního úřadu práce.

Na této schůzi představenstva Sociálního ústavu byla též zřízena nová komise pro studium dějin dělnického hnutí. Do této komise byli zvoleni pp.: tajemník Beránek, redaktor Hauf, doc. dr. Chalupný, řed. Jiroušek, dr. Klicman, dr. Kotek, dr. Strauss, dr. Tobolka, prof. dr. Fischer, red. Stolz, redaktor Vozka, dr. Wiener, dr. Janoušek a prof. dr. I. A. Bláha.

Z odborných komisí, zřízených při Sociálním ústavě, konaly schůze: dne 27. listopadu 1950 komise pro studium zodpovědní dotazníku Mezinárodního sdružení pro sociální pokrok o politice vysokých mezd: dne 5. prosince 1950 schůze komise pro studium problému racionalizačního.

V pravidelných čtvrtěčních přednáškových schůzích Sociálního ústavu promluvil dne 16. října »O významech jednoduché frekvence« tajemník Odb. sdružení čs. kovopracovníků Mimra.

Zavedení jednoduché frekvence v závodech odůvodňuje přednášející především požadavkem, aby dělníku zbylo více času na vzdělání a dále zájmem o jeho zdraví, zkrátka potřebou náležitého a účelného využití volných chvil dělníkových. Přerušování denní pracovní doby polední přestávkou znemožňuje plně využití výhody, poskytované zákonem o 8hodinové době pracovní, pro účely vzdělávací a zdravotní. Při dvojitě frekvenci ztráví dělníci, pracující mimo místo svého bydliště, značnou část svého volného času ve vlaku a v továrně, a dělníkům, pracujícím v místě bydliště, zabere velkou část volného času cesta k obědu a zpět. Pro zavedení jednoduché frekvence mluví však podle přednášejícího také důvody hospodářské: úspora na topení a osvětlování závodních místností, úspora za polední dopravu dělníků k obědu, zvýšení výkonnosti dělnictva, která je přechodně snížena jednak po obědě s případným použitím piva, jednak po přerušeném krátkém spánku, jemuž se oddá dělník, který zůstane v polední přestávce v továrně neb v její blízkosti. O těchto výhodách rázu hospodářského podává přednášející četné doklady ze studijní zprávy Mezinárodního úřadu práce o této otázce.

Námítky, které by mohly být proneseny proti jednoduché frekvenci s hlediska zdravotnického (zvýšení únavy a tím i počtu úrazů) vyvrací řečník poukazem na opačná lékařská dobrozdání, na nutnost změny způsobu práce a způsobu životosprávy a na zdravotní závady dvojité frekvence, která se při frekvenci jednoduché nevyskytují. Řečník dále uvedl, že jednoduchá frekvence umožňuje dělníku více se věnovat: rodině a svému vzdělání, lépe pro sebe a rodinu využít volných chvil, umožňuje lepší bydlení od centra továrního města. Předpokládá však nutnou změnu doby školní návštěvy dětí, aby otec mohl aspoň někdy obědvat s celou rodinou. Naše dělnictvo, zejména ve větších závodech již dosáhlo zavedení jednoduché frekvence a v dalších závodech o její zavedení žádá. V cizině je zavedení jednoduché frekvence v četných závodech samozřejmostí již po delší dobu. Nesmí se konečně zapomínat, že jednoduchá frekvence bude jistě krokem ke zkrácení dosavadní pracovní doby.

Velmi živá debata o zavedení, výhodách a nevýhodách jednoduché frekvence byla zahájena předsedou Sociálního ústavu posl. dr. Winterem, který soudí, že význam jednoduché frekvence není všude stejný a že při 5denním pracovním týdnu s 9hodinovou dobou pracovní by jednoduchá frekvence nebyla možná. Min. r. inž. Pokorný nepokládá zavedení jednoduché frekvence za otázku zásadní a vyslovuje obavu, že by pak dělnictvo a zaměstnanectvo vůbec vstupovalo ve volném čase do vedlejšího zaměstnání. Tajemník Hanzal navrhuje řešení této otázky v souvislosti s nynější nezaměstnaností a racionalisací s příslušným zřetelem k poměrům místním, dopravním a poměrům příslušného oboru pracovního; navrhuje též, aby o vyjádření byly požádány kruhy zaměstnavatelské, zaměstnanecké i lékařské. Inž. Hejzl vyslovuje se na základě dobrých výsledků, získaných s jednoduchou frekvencí v závodě, v němž je zaměstnán, pro její všeobecné zavedení. Ředitel Škodových závodů dr. Polák soudí, že rozdělení pracovní doby určují poměry hospodářské a klimatické, a praví, že jednoduchá frekvence je na úkor výkonnosti dělnictva. Min. r. dr. Pospíšil se vyslovuje proti jednoduché frekvenci z důvodů zdravotních a byl by pro ni u úředníků jen tehdy, kdyby se práce začínala v pozdější hodinu ranní. Po závěrečném slovu přednášeče zakončil schůzi předseda posl. dr. Winter upozorněním, že Sociální ústav vyšetří písemně u zaměstnavatelů a závodních výborů v závodech, kde jednoduchá frekvence je zavedena, a u příslušných nemocenských pojišťoven, jaké zkušenosti s ní získali.

»O reformě pokračovacího školství« přednášel dne 30. října t. r. ředitel Státní průmyslové školy, vl. rada inž. Rosa. Důležitost pokračovacího živn. školství je dána, podle přednášejícího, dnešní dobou rozvoje techniky, rozvoje hospodářského a sociálního. Pro náš stát pak mají pokračovací živn. školy mimo to neobyčejný význam pro to, že jako stát exportní musíme technické prostředky, v nichž nikdy nebudeme na stejné výši s velkými státy průmyslovými, jako na př. Anglií, Spoj. státy a Německem, mnohdy nahrazovat zdatností pracovních sil. A k této zdatnosti v nemalé míře dopomůže nám živn. pokračovací školství. Řečník však uvádí, že živn. školství pokračovací za dnešního stavu nemůže své poslání splnit. Reforma školství musí se týkat nejen školství středního, ale především školství živnostenského. Nutno především se dívat na živn. školu pokračovací jako na učiliště vyšší než je škola měšťanská. Bude nutno část učební látky přesunout ze škol měšťanských do pokračovacích živnostenských a opačně. Žáci škol pokračovacích, jimiž jsou učňové od 14 do 17 let s určitou životní zkušeností, snáze již pochopí různé praktické i teoretické nauky, které jsou žákovi školy měšťanské nesrozumitelné. Bude však nutno povinnost návštěvy živn. pokračovací školy rozšířit i na mladistvé dělníky nekvalifikované, na př. v hornictví, sklářství a textilnictví. Naše školství se bude musit zracionalisovat, to znamená, že bude nutno šetřit časem,

silami i látkou učební. Řečník vytýká našim školám, že se látka mnohokrát zbytečně v různých třídách opakuje, naše školy nevychováají pro praktický život, učební látka obsahuje mnoho zbytečné teorie i jiných věcí, které nám v praktickém životě jsou neužitečné. Nutno vybrat takovou učební metodu, která by nás vedla přímou cestou k cíli učení. Dosavadní metoda strohé systematiky musí být nahrazena metodami jinými, je třeba připustit více individualitu učitele, zejména učitele praktického.

Ze 3 směrů výchovy na živn. pokračovacích školách (technického, národohospodářského a sociálně politického a rozšíření všeobecného vzdělání) je technické vzdělání směrem nejdůležitějším. Jemu se má věnovat největší péče, proto nutno zakládat, pokud možno, školy odborné. Tam, kde to však není možné a kde jsou všeobecné živn. pokračovací školy, má se technická stránka vyučování omezit na minimum a má se věnovat více pozornosti druhým dvěma stránkám výchovy. Ideálem by byla jistě živnostenská škola v dílně. Ale i ta má své chyby, ježto vychovává lidi, kteří pak nemají vnitřního vztahu s ostatním dělnictvem. Co však hlavně řečník vytýkal naší veřejné správě, je nedostatek povolených finančních prostředků na živn. školy pokračovací. U srovnání se školstvím středním je náklad na školy živnostenské pranepatrný. Zakládání a udržování škol živnostenských mají převzít země a obce, státu budiž vyhrazen dozor a zákonodárná úprava. Pokud jde o návrh na novou úpravu živn. školství, upozorňuje řečník, že tento návrh bude musit rozřešit mimo jiné i tyto dvě základní otázky: aby do osmihodinové doby pracovní byla započítána i doba ztrávená návštěvou živn. pokračovací školy a aby bylo odstraněno vyučování večerní a nedělní.

Diskusi o čteně navštívené, velmi zajímavé přednášce p. inž. Rosy, zahájil předsedající min. r. inž. Pokorný poukazem na zvýšenou péči, již věnuje v poslední době min. soc. péče výdělečně činné mládeži. Do debaty zasáhli dále řed. Němec, řed. Kessl, starosta města Smíchova Jenšovský a jiní. — Velmi zajímavá přednáška p. inž. Rosy bude uveřejněna v příštím čísle Sociální revue.

Dne 18. listopadu 1950 přednášel na schůzi Masarykovy sociologické společnosti a I. sekce Sociálního ústavu »O dělnickém výzkumu v našem ústavě« profesor Masarykovy university v Brně dr. In. Arn. Bláha. V úvodu své přednášky zdůraznil řečník, že to, co víme o dělnické třídě, jsou spíše pouhé dohady než vědecké poznatky. Také dělnictvo nezná však sebe sama. Vzhledem k tomu však, že dělnická třída má své určité poslání, že má určité problémy praktické a že i její kolektivní život podléhá určité zákonitosti, je nutno poznatky o ní a cesty její postavit na vědecké základy. Chce-li dělnictvo zvítězit nad kapitalismem, musí býti připraveno fysicky, duchovně i mravně na to, co přijde po tomto vítězství. Řečník soudí, že dělnické třídě nestačí pouze mít ideál, nýbrž že ona tento ideál musí vytvořiti z materiálních, duchovních i mravních svých sil a na vědeckých předpokladech. Přednášející je přesvědčen, že jedním z mocných zdrojů třídních konfliktů jest vzájemná neznalost tříd. Vědecké seznání dělnické třídy i ostatních společenských tříd, seznání vzájemných funkcí a významu je nejen na prospěch dělnické třídy samé, nýbrž i ve prospěch celého národa, protože může býti velikým ziskem pro řešení sociálních konfliktů. Tím zdůrazňuje řečník vědecký, sociální a i mravní význam vědeckého výzkumu dělnické třídy, jímž by se měl zabývat zvláštní výzkumný ústav vědecký. Jeho organizaci představuje si přednášející takto:

Bude především nutno postavit soustavu přesných pojmů. Bude nutno dáti definici dělníka, vymezit hranice, kde začíná a kde končí dělnická skupina v lidské společnosti, stanovit, pokud dělnická třída je společenskou vrstvou technicky, sociálně, mentálně i mravně jednotnou, či zda jsou tu skupiny, které nemají všech podstatných znaků. Konečně bude třeba stanovit pathologické odchylky od normálního typu dělníka.

Vědecký výzkum bude si dále musit všimnout geografického prostředí, v němž dělnictvo žije. Jde tu o vztah mezi geografickými a technickými okolnostmi k povaze dělnické třídy, o souvislost odlišnosti dělníka průmyslového od zemědělského s hmotnou úpravou jejich pracovního prostředí. Bude třeba zkoumat různé technické okolnosti a brát v úvahu skutečnost, že velikost společenské skupiny, její hustota a stejnorodost jsou v určitém vztahu k povaze a intenzitě psychických a mravních procesů této skupiny. Budeme si musit všimnout biopsychického utvoření jedinců čili kvanta fyzického a psychického zdraví a konečně vnitřní a vnější sociální situace dělnické třídy. Půjde tu o fyzické vlastnosti dělnické třídy, dále o zkoumání jejího hmotného, duchovního i mravního slohu. Věnujeme pozornost otázce výživy a souvislosti mezi výživou a výkonností dělníka a tím hospodářskému standardu dělnické třídy. Při otázce šacení, půjde nejen o potřeby fyzické, nýbrž i psychické a o požadavky sociální a o moment mravní a etický. Neopomineme si všimnout určitého luxusu dělnické třídy a standardu dělnické ženy. Důležitou otázkou při studiu dělnické třídy bude problém dělnického bydlení a poměru bydliště dělníka nejen k jeho finančnímu a hospodářskému stavu, nýbrž i k jeho seberepektu, k jeho stavu hygienickému a etickému.

V souvislosti s hospodářskou situací dělníka, na niž má vliv nejen mzda, nýbrž i příjmy jiné, bude nutno studovat vliv této situace na názorovou a citovou orientaci dělníka a na jeho chování a celý životní sloh. Bude třeba vyšetřit povahu dělníkovy práce a podmínky jeho pracovního výkonu, bude nutno řešit nejen problém jakosti práce, ale i problém radosti z práce. Duchovně mravní sloh můžeme sledovat v zrcadle literatury a i jinými cestami. Půjde též o výzkum dělnické kultury, o studium řeči dělníkovy, o studium jeho kultury citové a volní, o studium úrovně mravní jak u jedinců, tak v rodinách. Poznátky získané pozorováním, zjišťováním a šetřením srovnáme s obdobnými vlastnostmi jiných společenských skupin anebo téže společenské skupiny u jiných národů. Protože dělnická třída není jevem izolovaným, nýbrž organicky jest rostlá do širšího společenského tělesa, bude třeba přihlídnouti i k geografické a sociální situaci celé této společnosti, a ke zjištění, jak hospodářské, průmyslové, kulturní a mravní poměry určitého národního a státního celku mají vliv na dělnickou třídu. — Úkolem dělnického výzkumného ústavu bude obsahově vyplnit toto všeobecné schema. Při tom bude nutno činit rozdíl mezi podmínkami a příčinami určitých jevů.

»O dobrovolné sociální péči a veřejné správě« přednášel dne 27. listopadu t. r. profesor Masarykovy university dr. Kallab. — Schůze zúčastnili se četní odborníci naší soukromé i veřejné péče sociální, mezi jinými též ministr sociální péče dr. Czech. — V úvodu své přednášky zabýval se řečník otázkou, zda dnes není snad dobrovolná péče sociální zbytečná, uvážíme-li, že sociální péče je věcí státu. Soudí, že pouhé heslo, podle něhož stát má obstarati soc. péči, není řešením problému této péče. I když uznáme, že soc. péče je věcí státu, přec si musíme zodpovědět otázku, může-li stát svými orgány její úkoly plně řešiti, či je-li nutno, aby použil ochotných pracovníků péče dobrovolné. Přednášející soudí, že by stát jednal nehospodárně a neúčelně, kdyby dobrovolnou součinnost občanstva v tomto úseku veřejné zprávy všeobecně odmítal. Pro součinnost dobrovolných organizací soc. péče s orgány veřejné správy na poli péče sociální mluví především okolnost, že sociální péče potřebuje snad ze všech odvětví správy veřejné nejvíce pružnosti a individualisace, které nemůže veřejná správa v takové míře poskytnouti jako organizace a sociální instituce dobrovolné. Součinnost péče soukromé a veřejné nutno uzpůsobiti tak, aby soukromá péče byla doplněním péče veřejné.

Hlavním nedostatkem péče dobrovolné, stejně jako celé naší soc.

péče vůbec, jest nedostatek uvědomení si jednotnosti celé soc. péče a nedostatek pracovního plánu. Promlouvaje o vzájemném poměru různých oborů dobrovolné soc. péče, uvedl řečník, že hlavní podmínkou úspěšné činnosti této péče jest stanovení jednotného pracovního plánu, odstranění roztržitosti dobrovolné soc. péče. Příznivé důsledky sjednocení této péče ukáží se nám pak jak s hlediska organizačního, pracovního, tak i finančního. Sjednocení péče dobrovolné jest prvním předpokladem její úspěšné součinnosti se soc. péčí veřejnou. Řečník dále soudí, že také přílišná volnost v zakládání dobrovolných organizací pro sociální péči jest u nás velkou závadou jejího úspěchu. Bylo by proto třeba, aby dobrovolné organizace sociální péče daly záruku vzájemné součinnosti a prokázaly, že se dohodly s veřejnou správou o předmětu a způsobu své činnosti. Je třeba organizované dělby práce. Potřeby a úkoly sociální péče v jednotlivých jejích úsecích mají se řídití jejich úhradou. Vypracování společného rozpočtu soc. péče nám umožní, abychom se zbavili systému subvenčního, dnes ve veřejnosti tak nepopulárního. Kdyby veřejné prostředky byly vynaloženy na investice, výdaje personální a ty udržovací náklady, které jsou potřebny k zabezpečení existence zařízení uznaných veřejnou správou za nutné, mohl by býti ze soukromých zdrojů hrazen zbytek nákladů udržovacích a náklady na zařízení zkušební. Pak by bylo možno prostředky a pracovními silami, dnes po ruce jsoucími, vykonati více práce než se jí nyní vykoná.

O nové organizaci péče o dítě v Československé republice promluvila dne 4. prosince t. r. dr. Marg. Rollerová, jednatelka Landeskommission für Jugendfürsorge v Brně. Schůzi, navštívenou velmi četnými pracovníky na poli dětské péče u nás, mezi nimi i ministrem sociální péče dr. Czechem, zahájil předseda Sociálního ústavu dr. Winter. — Přednášející, která je opravdovou odbornicí v otázce péče o dítě, zmínila se ve své krásné a procítěně proslovené přednášce nejprve o tom, co rozumíme péčí o dítě. Podle ní je péče o dítě především činností výchovnou. Protože k dosažení tělesné, duševní i mravní samostatnosti dítěte často rodina a škola nestačí, musí nastoupit jako třetí činitel sociální péče o dítě. Tato péče má různé formy: od pouhých zdravotních a výchovných rad až k odnětí dítěte rodině, která není s to je vychovat. Správné pochopení moderního vývoje této péče podává nám její vývoj historický. Od pouhé péče chudinské, pro výchovu dítěte neproduktivní, se během doby přešlo k systematické výchově a péči o děti, vedené jednotně povolnými k tomu veřejnými institucemi. Také instituce poručnictví se změnila: dnes poručník přímo nevychovává, nýbrž volí prostředek výchovy a má její vedení. Nový vývoj dětské péče není však možný bez zákonných podkladů. Ještě za Rakouska byly dány zákonné předpisy o péči o děti nemanželské; tyto předpisy by měly být doplněny předpisy o zrovnoprávnění dětí nemanželských s manželskými. Ve skutečnosti, že po převratu byla u nás výchova a sociální péče o děti zcentralisována v zemských komisích pro péči o dítě, vidí řečnice zdravou myšlenku, neboť všechny složky výchovy musí spolu scouviset. Pokud jde o osud dětí v cizí péči, k zásahu do jejichž výchovy dosud veřejné instituce pro péči o mládež neměly zákonného podkladu, znamená vládní nařízení ze 14. března 1930 veliký pokrok. Po stručném sdělení obsahu tohoto nařízení upozorňuje řečnice, že toto nařízení má význam jak pro děti v cizí péči samy, tak i pro organizaci péče o dítě u nás a pro celou veřejnost. Vhodnou volbou pěstounů neb ústavu dostane se opuštěným dětem domova. Cenným je též, podle přednášející, ustanovení o dohledu nad zdravotním stavem dětí v cizí péči. Co se týče vlivu vládního nařízení o děti v cizí péči na dosavadní organizaci péče o dítě u nás, tu vítá přednášející, že byly výběr možnosti výchovy dítěte a vedení kontroly této výchovy přeneseny ze soudů na činitele opravdu k tomu povoláné, totiž zemské a okresní péče o mládež. Budou-li se této zdravé

zásady držeti i zákonné osnovy o ochranné výchově a o výkonu trestu nad mladistvými. můžeme dospěti k jednotnému zákonu o péči o dítě. — Ke konci své přednášky vytyčila řečnice požadavky pro pracovníky sociální péče o dítě a zdůraznila, že ne každý z nás může být řádným činitelem této péče, nýbrž že musí být pro ni vzdělán a mít pro ni pochopení. Konečně uvedla řečnice, že chybí nám vědecké podklady naší systematické péče o dítě, a žádala, aby této vědecké práce se podjal Sociální ústav.

Předsedající dr. Winter upozornil v závěru schůze na dva body přednášky dr. Rollerové. Nejprve reagoval na její zmínku o zákonných osnovách o ochranné výchově a o soudnictví nad mládeží a sdělil, že druhá z těchto osnov bude přijata poslaneckou sněmovnou ještě před vánoce, první osnova pak bude moci býti předložena parlamentu, až se podaří ministerstvu sociální péče odstranit všechny překážky. Pokud pak jde o apel řečnice na Sociální ústav, uvedl předseda, že ústav pracuje velmi pilně ve všech odvětvích sociální péče, ale pro možnosti intensivnější práce nestačí mu jeho finanční prostředky. Předseda dr. Winter upozornil též, že Sociální ústav vypsal právě cenu na práci o postavení dětí v cizí péči.

Soutěž.

Sociální ústav Československé republiky vypisuje cenu 2500 Kč na nejlepší pojednání, jež by přehledným způsobem, hledíc při tom nejen k zákonu, nýbrž i k dosavadní praxi a zkušenosti, vyložilo postavení dětí v cizí péči.

Práce budiž v rukopise předložena do 31. prosince 1951 kanceláři Sociálního ústavu v Praze II., Palackého nám. 4.

Sociální ústav vyhrazuje si právo otisknouti ve svých Publikacích za obvyklý honorář práci poctěnou cenou. O přiznání ceny rozhodne předsednictvo Sociálního ústavu.